

LA SUCCESSION DE GUILLEM UMBERT DE BASELLA

El dia 31 de maig de l'any 1151 morí, a la casa que tenia aleshores a Girona l'ordre de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, el magnat Guillem Umbert de Basella, fill del primer matrimoni d'altre Guillem Umbert i nét del famós Umbert Odó, conegut per Umbert del Montseny o de Ses Agudes i de la no menys important Sicardis; era nebot dels difunts bisbe de Girona Bernat Umbert i Bernat Gaugfred, senyor del castell de Palafolls.¹ Els seus avis havien reunit a llurs baronies extensos territoris a la comarca de La Selva, com els castells de les Agudes i Miravalls al Montseny,² amb una bona part de la conca del Riu Tordera, comprès el burg i mercadal de Sant Celoni, diversos alous a Maçanet i, a la marina, els termes dels castells de Montpalau, Palafolls i Lloret.³

¹ Sobre aquesta interessant dinastia, Cf. ANTONI PLADEVALL, *Sant Marçal de Montseny*, en la rev. «Ausa» (Vic, 1961), pp. 9-25; ESTEVE FÀBREGAS BARRI, *Lloret de Mar* (Madrid 1966), p. 49; J. M. PONS GURI, *Un Cartulari de la Comanda de la Milícia Hospitalària a Sant Celoni*, en Circular n.º 14 del Archivo Histórico y Museo Fidel Fita (setembre, 1962), pàgs. 128 i ss., *Nous documents sobre les jurisdiccions de la baronia de Montclús i la Comanda Hospitalària de Sant Celoni*, Circular id. n.º 18 (gener 1964), pàgs. 19-35; *Notaria de Sant Celoni* (Introducció històrico-geogràfica als inventaris de la secció notarial), Circular n.º 15 id. (desembre 1962), pàgs. 165 i ss.; i *Diplomatari del Monestir de Sant Pol*, en Circular número 22 (juny 1966), pàgs. 26-55.

² El territori del terme d'aquests castells de les Agudes i Miravalls, comprenia els termes parroquials de Sant Julià de Montseny, Sant Esteve de la Costa, Fogars de Montclús, Sant Martí de Mosqueroles, Sant Joan de Campins, Sant Esteve de Palautordera, Santa Maria de Palautordera, Santa Maria de Vilalba Sasserra, Sant Martí de Pertegaç (amb el burg de Sant Celoni), Vilardell, Sant Esteve d'Olinelles i Sant Andreu de Vall-gorguina.

³ El terme del castell de Montpalau comprenia les parròquies de Sant Martí d'Arenys (avui Arenys de Mar i Arenys d'Amunt), Sant Iscle de Vallalta (avui Sant Iscle i Canet), Sant Cebrià de Vallalta (avui Sant Cebrià i Sant Pol), Santa Maria de Pineda (avui Calella i Pineda), Santa Eulàlia d'Hortsabinyà, Sant Miquel de

L'any 1151, quan morí Guillem Umbert de Basella, feia temps que d'aquell gran patrimoni se n'havia segregat el terme del castell de Palafolls que havia passat a la seva tia Guisla, muller de Bernat Gauçfred i el terme del castell de Lloret que havien rebut en indivís els seus oncles Bernat Umbert, bisbe de Girona, i Bernat Gauçfred, senyor de Palafolls. Guillem Umbert tenia, a més d'aquells patrimonis procedents de la banda paterna, nombrosos feus i possessions a l'Empordà que li havien pervingut de la seva mare.

D'aquest important personatge en coneixem dues disposicions de darrera voluntat. La primera d'aquestes, que és la que inserim amb el número I en l'apèndix de documents del present treball, feta segons la quarta modalitat establerta del *Liber Iudiciorum*,⁴ vé transcrita a les pàgines 204-205 del Cartoral dit de Carlemany de l'Arxiu diocesà de Girona. La *conditio* d'aquella darrera voluntat tingué lloc a l'altar de santa Anastàsia de la Seu de Girona, on s'acostumaven a celebrar els testaments sacramentals, el dia 3 de juny de 1151, *iuxta quarti ordinis modum, verbis tanto modo promulgata*, diu el document; però no es fa en presència del jutge, com exigia la llei gòtica per aquesta modalitat verbal de darrera voluntat, sinó a la de l'arquebisbe de Tarragona Bernat de Tort i del bisbe de Girona Berenguer de Llerç. En foren testimonis Ponç Huc, comte d'Empúries, Arnau de Llerç, Bernat de Palol, Ramon abat de Sant Feliu (que no era sacerdot sinó simple diaca), el prevere i canonge Pere Borrell, el diaca Bertran de Monells i Bernat de Torroella. Actuà d'escrivà el

Vallmanya i part de la de Sant Pere de Riu. El terme del castell de Palafolls, comprenia part de la parròquia de Sant Pere de Riu, la Vall de Santa Susanna aleshores dita Vall d'*Alfatà* i Sant Genís de Palafolls (avui Malgrat, Santa Maria de Palafolls, Sant Genís de Palafolls i la part occidental de Blanes des de la Riera). Quan al castell de Lloret l'extensió del seu terme concorda aproximadament amb l'actual demarcació municipal.

⁴ —*Liber Iudiciorum*, lib. II, tit. V, l. XI. — Flavius gloriosus Recesvintus Rex. — «*Morientium extrema voluntas... sive quoque si tantummodo verbis coram probatione ordinatio eius, qui moritur, patuerit promulgata; ordinationum quatuor genera omnia perenniter valore subsistant... Illa vero voluntas defuncti que iuxta quarti ordinis modum verbis tantummodo coram probatione promulgata patuerit... tunc robur plenissimum obtinebit, si testes ipsi, qui hoc audierint, et rogati a conditori extiterint, infra sex mensium spatium, hoc quod iniunctum habuerint, sua coram iudice iuratione confirmant, eiusdemque iuramenti conditionem tam sua, quam testium manu corroborant...*».

prevere Pere Borrell. En aquest acte, Guillem cabíscol de Girona i el canonge Pere Gauçbert, nebot del causant, manifestaren la darrera voluntat que els havia fet saber el difunt Guillem Umbert de Basella.

Aquesta *conditio* conté disposicions particulars, el que ara en diríem llegats; no és un testament pròpiament dit, sinó que els seus efectes són els d'un simple codicil.⁵ Sense disposar del més impor-

⁵ En aquest cas concret és difícil de situar l'acte de 3 de juny del 1151 dins les institucions successòries aleshores en vigor. S'ha fet *iuxta quarti ordinis modum, verbis tanto modo promulgata* de la Llei Gòtica, en quant a la solemnitat externa del jurament dels testimonis, que no s'ha seguit del tot, car la llei exigia que *coram iudicem iuratione confirment*. Quan menys pel trasllat del document en el Cartoral de Carlemany, no s'hi veu aquesta intervenció judicial. No és un testament pròpiament dit, car només afecta a determinades deixes de béns del difunt, ni disposa del residu dels restants. Tampoc és en realitat una *columnella*, car hi manca l'existència d'uns marmessors, *manumissores, advocati, tutores, elemosinarij, executores, distributores*, etc. als quals s'hagués comanat pel causant l'entrega d'aquells llegats; tampoc pervé d'ací el *iudicium obligatum*, ni cap intervenció de jutge en les *conditiones*. Aquest document té molt de comú amb un codicil, no regulat per la Llei Gòtica i fins i tot desconegut per aquesta; però tampoc podria ser codicil, perquè no reuneix les condicions que el vell Dret Romà —únic que podia restar sedimentat en el dret anterior a la introducció del justinianenc— exigia per tal mena de disposició *mortis causa*. Ni cal pensar en el Dret Romà justinianenc que a les darreries d'aquell segle es començarà a introduir a Catalunya a cavall del Decret de Gràcia, car tampoc s'ajustaria a la sistemàtica d'aquesta darrera mena de codicillar. Seria inútil que ens volguéssim esforçar per enquadrar molts documents d'aplicació del dret d'aquella etapa de la nostra història dins una sistemàtica jurídica o a uns esquemes institucionals, car aquella gent vivia un dret casolà, elemental, que voltava entorn del Liber Iudiciorum, deformat per l'ús dels diferents llocs o comarques, sense preocupacions jurídiques i anant només de cara als objectius pràctics. Altrament, encara no sabem prou sobre les fonts de dret civil d'aquella època, ni s'ha fet una temptativa prou seriosa de sistematització de les seves institucions. Ara com ara, d'aquest document només en podem dir *el que no és*.

Observem que aquesta expressió de darrera voluntat no contradiu el veritable testament que es publicà a Sant Climent de Tor el dia primer del següent mes de juliol; no afecta a res d'aquest i més aviat el complementa. La presència d'aquest acte al Cartoral de Carlemany, on s'hi inserí poc més de cinquanta anys després de la seva data, ens inclina a creure en la realitat de l'original; ens ho fa creure la proximitat de les dades i la seriositat d'aquell còdex que tenim repetidament constatada.

I de fet, l'acte de 3 de juny de 1151 a l'altar de santa Anastàsia de la seu de Girona, va restar ferm i no hi ha antecedent de que n'hagués pervingut cap plet.

tant residu dels béns del testador, ni fer esment de cap altre testament, fa les deixes següents: Mana que el seu cos sigui enterrat al monestir de Sant Pere de Rodes; a aquest cenobi li deixa un alou a Marçà i un feu que el mateix causant tenia pel mateix monestir. Redimeix a l'església de Santa Maria de la Seu de Girona les exaccions forçades, cànon i usatges sobre una finca que aquella seu posseïa al Montseny, manant als frares de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem que restitueixin el blat acaptat d'aquella església. Als canonges de la Seu i de Sant Feliu els reconeix els drets que aquests invocaven sobre un alou posseït pel causant a L'Armentera. I al bisbe de Girona li fa definició i renúncia de *vicaries*⁶ en esglésies que no detalla.

L'altra disposició (document II de l'apèndix), ja és un veritable testament, que es publica segons la primera modalitat de la Llei Gòtica.⁷ El coneixem per dos documents no coetanis, un trasllat fet noranta anys després⁸ i la inserció en un cartoral procedent de la Comanda dels Hospitalers de Sant Celoni.⁹ El text del document explica en detall la seva gènesi: Guillem Umbert, trobant-se malalt, el dia 26 de maig de 1151 féu escriure el seu testament en tauletes encerades¹⁰ i el signà de la seva mà. Tres dies després, o sia el 29 de

⁶ Dret de provisió de rectors per a les esglésies que, a títol d'*ecclesiae propriae* s'havien atribuït molts magnats. Al Cartoral de Carlemany, s'hi veuen moltes definicions o renúncies d'aquest dret atorgades durant el segle XII.

⁷ *Liber Iudiciorum*, l. cit. «*Morientium extrema voluntas sive sit auctoris et testium manu subscripta... Id tantum magnopere procurandum est ut scripture ille, que secundum primi et secundi ordinis confectionem sunt alligate, id est sive que auctoris et testium manu subscripte, seu utrarumque partium signis extiterint roborate, infra sex menses iuxta legem aliam sacerdoti pateant publicande*». Fa referència a la l. XIII dels mateixos llibre i títol del *Liber Iudiciorum*, de Khindasvint, «*Scripta voluntas defuncti ante sex menses coram quolibet sacerdote vel testibus publicetur, etc.*».

⁸ Pergamí n.º 18 dels fons de la Batllia de l'*Arxiu Històric d'Arenys de Mar*. Es un trasllat tret pel subdiaca i notari de Sant Celoni, Ferrer Dalmau, el 28 d'octubre de 1241.

⁹ Aquest cartoral, datable d'entre 1373 i 1402, és el ms. n.º 638 (fons generals) de l'*Arxiu Històric d'Arenys de Mar*. El llibre havia restat sense acabar ni enquadernar; se'n conserven 6 fulls en pergamí de 405 x 62 mil·límetres. Procedeix de la Batllia d'Arenys-Sant Celoni. Aquest és el document n.º I del cartoral. En el document II de l'apèndix *collacionem* aquest text amb el del pergamí de la nota precedent.

¹⁰ L'ús de les tauletes de cera per redactar esborranys persistia en l'Edat Mitja, però les referències en són molt escasses; potser no en coneixem cap més a Catalunya.

maig, el féu passar en pergami i tot seguit el tornà a signar, preguntant als testimonis que també signessin. Després entrà en estat de sopor i morí el dia 31 d'aquell mes.

La publicació d'aquell testament escrit, feta dins del termini legal,¹¹ fou celebrada el primer de juliol de 1157 a l'altar de Sant Climent de l'Església de Tor, davant dels sacerdots Carbonell (de l'ordre de l'Hospital), Guillem i Josep i del jutge Miró. Hi foren també presents Guillem de Sant Mori, Guillem Arnau de Vilacolum, Arnau de Fortià, Ramon de Gaüses, Guerau de Basella, Berenguer de Mata i Palet. En llevà l'escriptura el prevere Ramon. Els testimonis de l'autenticitat del testament escrit, foren Gelabert de Cruïlles i Guillem Olivar.

Aquest testament no conté institució d'hereu, seguint en això el dret visigòtic aleshores en vigor. Cal tenir en compte que abans de la introducció del dret justinianenc a Catalunya no feia cap falta la institució d'hereu per a la validesa del testament.

Són elegits marmessors d'aquest testament la vídua del testador Agnès, el bisbe de Girona Berenguer de Llerç, el nebot del causant Ramon Ademar, Guillem Olivar i Guillem de Sant Mori, als quals encarregà la distribució en deixes legatàries. No era aleshores cap inconvenient el fet que Carbonell, frare hospitaler l'Ordre del qual en resultés beneficiat pel testament, fos testimoni de la publicació d'aquest. Guillem Umbert mana ser enterrat al cementiri del Monestir de Sant Pere de Rodes, com ja havem vist que ho feia en la disposició atorgada segons la quarta modalitat de la Llei Gòtica.

La distribució en llegats és minuciosa: Deixa al monestir de Sant Pere de Rodes 4 copes d'argent, dos muigs d'ordi i un de forment; 100 sous a l'obra de la Seu de Girona; una copa d'argent al bisbe; un muig d'ordi i mig de forment a Santa Maria de Vilabertan; 20 sous gironins a Santa Maria de la Tallada; un muig d'ordi i mig de forment a Sant Miquel de Fluvià; 10 sous a l'església de Sant Julià de Verges i als seus clergues; a les esglésies de Santa Coloma de Ciuraner, Sant Martí de l'Armentera i Santa Maria de Vilademuls, 10 sous a cada una; al monestir de Sant Tomàs de Fluvià, li dona dos

¹¹ Segons les disposicions del *Liber Iudiciorum* ja esmentades, i per la l. xv primera d'Égica (*Scripturae*) i la xv de Recesvint (*Quia interdum*), era preceptiu que la publicació es fes dins del terme de 6 mesos. En altres documents semblants de l'època, es remarca sovint que la publicació s'ha fet *infra metas temporum*.

esclaus serraïns; a Santa Maria d'Ullà l'alou de Canavells amb els seus destrets i usatges; al monestir de Sant Pere de Galligans, 7 morabatins; a la capella de Sant Celoni,¹² un crèdit del testador contra un tal Quintí; a la Milícia de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, el burg de Sant Celoni i el territori del Montseny, amb els castells de les Agudes i Miravalls i llurs termes i jurisdiccions; a Sant Jaume de Galícia, 8 morabatins; a Sant Pere de Cercada, 4 morabatins; a Guillem Oliver, 100 sous i una mula amb el seu ensellament i el fre; al seu nebot Gelabert, 200 sous; a Guillem Arnau de Vilacolum, 50 sous; a la Milícia del Temple, el millor dels seus cavalls amb la guarició; al seu cosí-germà matern Ramon Ademar, l'alou de Sant Pere Pescador i a més li defineix els drets que tenia el testador sobre un altre alou que havia pertangut al seu avi Umbert Odó; al seu servent Arnau i al germà d'aquest, Guillem de Cervià, un altre honor que posseïa com a successor del seu avi Berenguer Gaucfred; al seu altre cosí germà Bernat de Palafolls, li deixa el feu de Calonge que tenia pel comte de Barcelona i un altre feu tingut pel vescomte de Cardona subinfeudat a Berenguer de Palol. Al seu germà Riembau li reconeix els drets que el mateix testador li tenia pactats d'abans sota jurament i que provenien dels testaments del seu pare Guillem Umbert I i del seu oncle Riembau.¹³

La tercera part dels seus béns mobles, exceptuat tot allò que havia afectat a altres llegats, ho deixa a la seva muller Agnès; les altres dues terceres parts, deduïts 130 sous que caldrà donar a l'escuder Pere de Ponterós per a comprar-se un cavall, serien aplicats als deutes del causant i, el remanent, es partiria entre Beatriu, filla del testador, i el seu cosí-germà Ramon Ademar.

A la seva muller Agnès la féu senyora i majora de totes les al-

¹² Aquesta església havia estat fundada i protegida per Umbert Odó o de ses Agudes, avi del testador.

¹³ Aquestes convencions resten documentalment desconegudes. Se'n farà referència en els plets que veurem després. A la mort de Guillem Umbert I, pare de Guillem Umbert de Basella i de Riembau, la baronia de Montseny i el burg de Sant Celoni el tenien indivís els dos germans. L'any 1121 Guillem Umbert de Basella i Riembau rescaten conjuntament un alou de Sant Celoni que els seus predecessors havien cedit al monestir de Sant Cugat del Vallès, a base d'una permutació per la qual els dos germans cedeixen al monestir l'alou conegut per Franquesa de Ramon Corb i una alberga a Olzinelles (Cartoral de Sant Cugat, n.º 978 —*Arxiu de la Corona d'Aragó*—. Es el document n.º 855 de l'edició de RIUS I SERRA.

tres possessions immobles, en comunitat amb llur filla Beatriu, mentre aquella romangués vídua del testador;¹⁴ però si Agnès es tornava a casar, només rebria l'escreix que li havia assignat en usdefruit en contraure matrimoni¹⁵ i, a la seva mort, aquest passaria a Agnès o als descendents d'aquesta. Si Beatriu moria sense deixar fills de legítim matrimoni, els béns passarien a Riembau, germà del testador; si tan Beatriu com Riembau morien sense fills legítims, els béns fidei-comesos serien per Ademar, cosí del testador, i pel seu nebot Gelabert, a parts iguals. Quant a la possessió de Fonolleres, que abans havia sigut de Pere Bernat, cas de morir Beatriu sense fills, passarien a Guillem de Gultresa i al seu nebot Bernat, a parts iguals.

Aquest testament publicat a Sant Climent de Tor el primer de juliol de 1151, donà molt de joc i discussió. Tot seguit de la seva publicació, Riembau, germà del testador, fill d'un segon matrimoni de llur pare, s'oposà a la deixa en favor de la Milícia de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem. La dominicatura del Montseny s'havia tingut en indivís pels dos germans, però Riembau en reclamava la totalitat, invocant testaments de llur pare Guillem Umbert I i de llur oncle Riembau I. Sostenia que convinences entre ell i el testador, que s'havien ratificat amb jurament, havien sigut sota la pressió de Guillem Umbert de Basella. De fet, aquest darrer ja havia cedit en vida la seva meitat indivisa als Hospitalers, de manera que la deixa del testament escrit ratificava la donació precedent; altrament aquest fet també resulta indirectament en l'acte sacramental fet a l'altar de Santa Anastàsia de la Seu de Girona el 3 de juny de 1151, on s'estableix determinada obligació als frares de l'Hospital, referent als productes recollits al Montseny en una finca que el testador alliberava de prestacions i censos.

La qüestió fou resolta per *iudicatum* de la cort comtal tingut al palau de Barcelona el dia 23 de juliol del mateix any 1151,¹⁶ en

¹⁴ Sobre aquesta mena de comunitat usufructuària tan estesa aleshores, V. la l. xiv (*Mater si in viduitate permanserit*) del llibre iv, títol II del *Liber Iudiciorum*, amb el que serva especial relació l'usatge tardà *Vidua*.

¹⁵ Aquest esponsalici dimana de la mateixa Llei Gòtica o *Liber Iudiciorum* (l. 6 *Quum de dotibus*, llibre III, tit. I). La subsistència d'aquesta mena d'escreix en usdefruit per a quan la vídua passa a segon matrimoni, ja la recollia el *Breviarium Alarici* com ens recorda E. DE HINOJOSA en *La reception du droit romain en Catalogne* (Mélanges Fitting, II, p. 394) i influirà més tard en l'usatge *Vidua*.

¹⁶ Document n.º III de l'Apèndix. Es tracta d'un document original. *Arxiu de*

el qual es reconeixia la indivisió de la dominicatura del Montseny entre Riembau i els Hospitalers i es disposava la partició de la següent forma: Riembau faria dues parts de tota l'honor del Montseny que havia sigut del seu pare Guillem Umbert I i del seu oncle Riembau, tant en alous, com en feus i batllies i que els frares de l'Hospital escollissin la part; en cas que Riembau II no volgués fer la divisió, aleshores la farien els Hospitalers i Riembau tindria de triar la part. Per això es portaria a collació i seria tingut en compte tot allò que tant el testador Guillem Umbert de Basella com el seu germà Riembau haguessin alienat.

Per més que es tractava d'un *iudicium in curia datum*,¹⁷ els conflictes tornaren a rebrotar, car Riembau allegant novament el fideicomès de l'herència del seu pare, el testament del seu oncle i els convenis juramentats tinguts amb el seu germà Guillem Umbert de Basella, es tornà a oposar a la deixa feta a favor dels Hospitalers, reclamant-los-hi el burg de Sant Celoni i els castells i termes de les Agudes i Miravalls; a més d'això portà a cap actes de violència i fins i tot havia tramès en possessió d'altres persones algunes parts del patrimoni que era de l'ordre de l'Hospital.

Després de moltes disputes, aquelles qüestions tornaren a discutir-se a la cort del Comte. El dia 17 d'abril de 1157, trobant-se a Lleida, Ramon Berenguer IV, aplegat el seu consell, dicta la sentència;¹⁸ hi eren presents l'arquebisbe de Narbona i els bisbes de Barcelona, Vic, Lleida i Urgell, el mestre de l'Ordre del Temple a les Espanyes, Ramon de Pujalt, Berenguer de Torroja, Ramon de Vilademuls, Bernat Marcuç, Guillem Ramon Dapifer, Guillem de Castellvell, Pere Bertran de Bell-lloc, Guillem de Cervera, i els jutges o savis en dret, Miró i Pere Borrell. El contingut d'aquell *iudicium in curia datum*, el podem sintetitzar de la següent manera:

Restava per a l'ordre de l'Hospital la vila de Sant Celoni, la veïna parròquia de Sant Martí de Pertegaç amb la esva farga, una vinya a Vilardell, les tasques de Santa Petronella a la parròquia de

la *Corona d'Aragó*, Pergamins de Ramon Berenguer IV, n.º 237. Era *per alfabetum diviso*, o sia fet duplicat.

¹⁷ Tinguem en compte l'usatge coetani *Iudicium in curia*, que punia greument els que volien contravenir un *iudicatum* de la cort comtal.

¹⁸ Document n.º IV de l'Apèndix. També és un document original partit *per alfabetum*, que s'havia estès duplicat. *Arxiu Ducal de Medinaceli (Sevilla)*, Fondos Patrimoniales de Cataluña, legajo 13, pergamino n.º 68.

Sant Esteve de *Valle Ollofredi*, una alou de la baronia de Montseny situat també a Pertegaç, l'alou de Terrades, el mas Riquer a l'indret de Pradells i el mas de Dosrius del terme de Sant Esteve de Palautordera. Algunes d'aquestes possessions havien estat transferides per Riembau a terceres persones i, per això, se l'obliga a tornar-les a comprar i definir-les a favor de l'Hospital. El mercat de Sant Celoni també seria pels Hospitalers, amb tots els seus drets i jurisdiccions, venint obligats Riembau i els seus a prendre sota la seva protecció als que hi anessin o en tornessin i les seves mercaderies.

Els emprius del Montseny serien aprofitats per les dues parts i els seus vassalls, de manera que tots hi podrien caçar, glanar, pasturar el bestiar, fer llenya i treure'n fusta, amb dret pels Hospitalers de transportar-la fins a la mar. En cas de vendre's algun producte dels emprius, el preu seria repartit entre les dues parts.

Restava per a Riembau el terme dels castells de les Agudes i de Miravalls, amb els seus alous i pertinences i tot allò altre que no havia estat assignat als Hospitalers. Restaven també a favor de Riembau els delmes que sobre la parròquia de Pertegaç havia adquirit del bisbe de Barcelona, de manera que el batlle dels Hospitalers tenia de constrènyer els seus vassalls al seu pagament. La possessió de Riembau en la baronia del Montseny seria com a feudatari de l'Ordre de l'Hopital de Sant Joan de Jerusalem.

Dins del mateix acte del *iudicatum*, les dues parts pledejants homologaren la sentència i Riembau rebé la investidura del feu,¹⁹ per ell i pels seus successors. A continuació de les signatures fa el jurament de fidelitat als Hospitalers.²⁰

En l'homologació d'aquesta sentència hi signen Riembau i la seva muller Jusiana, portant com testimoni Pere de Santa Eugènia

¹⁹ Es tractava d'un *feudum honoratum*, o sia sense prestació de cens.

²⁰ Ací no hi veiem la prestació d'homenatge que hi calia esperar. En canvi el 1296 Bernat I de Cabrera, el 1342 Bernat II de Cabrera y el 1377 Bernat IV de Cabrera, successors de Guillemó i de Riembau de Montclús, i per tant de Riembau Umbert, fan homenatge a l'Ordre de l'Hospital com a feudataris del castell de Montclús. (Cal tenir en compte que a inicis del segle XIII els castells de les Agudes i Miravalls, ja eren inexistents i restaven nominalment com a símbol de jurisdicció i en lloc d'ells s'havia construït el castell de Montclús a Sant Esteve de Palautordera. El territori s'anomenà terme del castell de Montclús; la descendència directa dels Umbert havia pres el cognom de Montclús).

i Guillem de Bell-lloc; en la que fa Guixard Eimeric, prior de l'Hospital, hi signen per testimonis els hospitalers Ponç de Durfort, i Ferrer, el seu capellà Pere de Montlalter i el Mestre de l'ordre fra Ramon.

Aquestes dues sentències vénen inserides en III i IV lloc de l'Apèndix documental que donem a continuació. Es tracta de dos documents originals. Per dificultats d'ordre tipogràfic, les *e caudas* es transcriuen amb el diftong *ae* que venien a suplir.

J. M. PONS GURI

Arxiu Històric i Museu Fidel Fita. Arenys de Mar.

APENDIX

I

Girona, 3 de juny 1151.

[H]ec sunt *conditiones* sacramentorum quarum seriem ordinavit ego Berengarius Gerundensis ecclesie pontifex de extrema uoluntate cuiusdam militis nomine Guillelmi Umberti olim defuncti, *iuxta quarti ordinis modum uerbis tanto modo promulgata*, in presentia dompni Bernardi gratia Dèi Terragonensis Archiepiscopi et Sancte Romane Ecclesie legati, et Petri Borrelli Gerundensis ecclesie canonici atque presbiteri et Dalmacii clauigeri et aliorum multorum clericorum seu laicorum.

In huius pontificis presentia et prefatorum, nos testes Guillelmus scilicet Gerundensis ecclesie caput scole, et Petrus Gauzberti canonicus Sancti Felicis et presbiter, uerum pariter dantes testimonium, iuramus in Deum et super altare sancte Anastasie quod situm est in ecclesia Sancte Marie Sedis Gerunde, quia nos uidimus et audiuius presentes quando iamdictus Guillelmus, iacens in domibus Hospitale apud Gerundam, detemtus ab egritudine qua obiit, dum adhuc esset in sua plena memoria ac loquela, ordinavit suam extremam uoluntatem et ordinationem suarum rerum suis tantomodo uerbis:

Dimisit namque corpus suum ad sepeliendum cimiterio Sancti Petri Rotensis et dimisit eo pari eiusdem ecclesie totum alodium suum de Marçan et omne illud feuum quod habebat ubique per beneficium Sancti Petri. Dimisit eidem ecclesie quod esse dicebat xl caualerias, et dimisit Milicie Templi Domini mansum i in Uilamalla, uidelice[t] ubi habitat Iohannes de Teule, cum laboratione duorum

parium boum in tracturis quas fecerat in prato eiusdem uille. Et dimisit ecclesie Sancte Marie Sedis Gerunde omnes illas forcias et census et usaticos quos accipiebat in honore supradicte ecclesie apud Montem Signi, et dixit uero fratres Hospitale redderent ipsum blad quod habuerant a supradicto honore. Et dimisit canonice supradicte sedis et ecclesie Sancti Felicis quod illud ius quod habent in honore quem ei acclamabant in Armentaria per uocem uel auctoritatem suam nullus ei contradicat. Et diffiniuit in manu dompni Berengarii Gerundensis episcopi omnes uicarias quas habebat in ecclesiis, ut nullus per suam uocem aliquid ibi requireret.

Post quam autem predictus Guillelmus Umberti hec omnia ordinauit, nobis audientibus et uidentibus uoluntatem suam, de predictis rebus non mutauit nobis scientibus, et sic ab ac luce discessit.

Unde quod uidimus et audiuius nostra coram prefato coram pontifice Berengario iuratione firmamus, eiusdemque iuramenti conditionem in manu propria iurando et subsignando corroboramus.

Late condiciones III nonas iunii anno XIII regni Lodouici regis iunioris, infra primos VII (*sic*) menses post obitum predicti testatoris.

Sig[✠]num Bernardi Terragone archiepiscopi ac Sancte Romane Ecclesie legati.

(*Senyal*) Guillelmis Gerundensis ecclesie caput scole, qui hoc propria manu iuraui.

Petrus Gauzberti presbiter, qui supradictum testimonium dedimus, iurando firmauimus.

Sig[✠]num Poncii Ugonis comitis.

Sig[✠]num Arnalli de Lercio.

Sig[✠]num Bernardi de Palaciolo.

Raimundus leuita Dei dignatione abbas Sancti Felicis.

Berengarius Dei gratia Gerundensis ecclesie episcopus.

(*Senyal*) Petrus Borrelli presbiter et canonicus.

Bertrandus de Monelli leuita.

Sig[✠]num Bernardi de Turrudella.

(*Senyal*) Petrus Borrelli presbiter, qui hoc rogatus scripsi die et anno quo supra.

II

Sant Climent de Tor, 1 juliol 1151.

Ultime [uol]untatis cuiusdam uiri defuncti Guillelmi Umberti nomine, cuius ordo coram sacerdotibus Karbonello de Ospitali et Guillelmo et Iosep et Mirone iudice infra sex menses legaliter actus est.

Nos Gilabertus de Crudiliis et Guillelmus Oliuarii testes et iuratores sumus. Testificamur namque, iurando per Deum uiuum et uerum et super altarem sancti Clementis, cuius ecclesia sita est in comitatu Impuritani¹ et in uilla de Tauro, supra cuius sacrosancto² altari has condiciones manibus nostris iurando contingimus, quia nos uidimus et audiuius et presentes adfuimus³ quando supradictus uir, egritudine detentus qua obiit, in sua plena memoria hac loquela, mobiliu[m] et immobiliu[m] reru[m] suaru[m] suam distribuit facultatem in suo testamento, in quo eligit manumissores suos scilicet Berengarium episcopum et Raimundum Adamarii⁴ et Guillelmum Oliuarii, ac⁵ Guillelmum de Sancto Mauricio, necnon⁶ uxorem suam Agnetem, quibus precepit ut ipsi post obitum suum distribuerent res suas sicut in suo testamento iniuncxit.

Primum dimisit Sancto Petro Rodensi, in cuius ciminterio⁷ corpus suum iussit sepeliri, quatuor cifos argenteos et duos modos orde[i] et i frumenti. Et operi Sancte Marie Sedis c solidos. Domno episcopo cifum argenteum i. Sancto Felici Gerunde cifum i argenteum optimum ad comune⁸ ipsius ecclesie. Sancte Marie⁹ Uillebertrandi modium i orde[i] et medium frumenti. Sancto Michaeli de Fluiano modium i orde[i] et medium frumenti. Sancte Marie de ipsa Taiada solidos xx yerundenses. Sancto Iuliano de Uirginibus cum suis clericis solidos x. Sancte Columbe de Siuraner similiter solidos¹⁰ x. Sancto Martino de Armentaria similiter x. Sancte Marie de Uilla Mucrum solidos x. Sancto Tome ii sarracenos fratres. Sancte Marie de Uliano dimisit omnem suum alodium quod habebat infra terminos¹¹ de Kannauels et omnes forcias et¹² usaticos quos ibi faciebat. Dimisit Guillelmo Oliuarii c solidos de debito quitium, suum mulum cum enelamento et freno, et alium suum debitum quod remanebat de Chintino¹³ dimisit Sancto Celedonio.¹⁴ Dimisit Agneti uxori sue terciam partem tocius sui mobilis exceptus illiud¹⁵ quod superius testatus est, et de duabus partibus que remanebant omnia sua debita fideliter persoluerentur; paccatis suis debitis, illud quod remanserit dimisit Beatrici filie¹⁶ et Raimundo Ademarii insimul per medium.

¹ Impuritanensi / ² sacrosancte om. / ³ adsumus / ⁴ Ademarii / ⁵ ac et / ⁶ necnon et add. / ⁷ ciminterio / ⁸ comune convenientie / ⁹ Marie de add. / ¹⁰ solidos om. / ¹¹ terminos / ¹² et om. / ¹³ Chintino Clantino / ¹⁴ dimisit sancto Celedonio om. / ¹⁵ illius / ¹⁶ filie sue add.

Dimisit sancto Hospitali Iherosolimitano et pauperibus Christi ipsum burgium de Sancto Celedonio cum suis terminis et affrontacionibus ac pertinenciis et cum omnibus in se existentibus, cum exitibus et regressibus suis, sicut melius habebat uel habere debebat per qualescumque uoces; sic donauit et tradidit iam dicto Hospitali solide ac libere ad proprium¹⁷ alodium et franchum in perpetuum, et omnem suum honorem de Monte Signo cum ipso castro de ipsis Acutis et cum ipso de Mirauals, cum eorum pertinenciis, terminis et tenedonibus et omnibus ayacenciis,¹⁸ cum exitibus et regressibus suis, necnon cum pascuis, pratis, siluis ac cum nemoribus, terris cultis et incultis, ueductibus¹⁹ et reductibus, sicut melius habebat et tenebat et habere debebat per qualescumque uoces, totum ab integrum solide et libere donauit et tradidit predicto sancto Hospitali Iherusalem spontanea uoluntate asque²⁰ ullo retentu ad proprium alodium et franchum in perpetuum.

Et de supradictis duabus partibus sui mobilis darent sui manumissores Petro de Ponteros armigero suo cxxx solidos per uno equo, Gilaberto nepoti suo cc solidos, Guillelmo Arnalli de Uillacolumbi solidos i, ad Miliciam Templi suum equum meliorem cum omni garnimento²¹ sue melicie.²² Dimisit Raimundo Ademari consubrino suo omnem suum alodium quod habebat in parrochia Sancti Petri Piscatoris. Dimisit Arnallo mancipio et Guillelmo de Ceruiano²³ fratri suo omnem suum honorem²⁴ de Ceruiano quem²⁵ habuit per uocem aui sui Berengarii Gauzcefredi. Dimisit Bernardo de Palafols suum feuum de Colonico quem habebat²⁶ per dominum suum Barchinonensem comitem et ipsum feuum quem habebat per uicecomitem de Kardona quem Berengarius de Palaciolo tenebat per illum.

Recognouit fratri suo Riamballo ipsut testamentum patris sui et de Riamballo auunculo suo sicut ei iurauit. Dimisit Beatrice filie sue omnem suum honorem quem²⁷ modo habebat uel habere debebat in cunctis locis sic melius habebat et tenebat per qualescumque uoces, exceptus illud quos superius testatus est. Ita ut coniux sua Agnes dum manere uelit sine uiro sit domine et potens tocius sui honoris cum filia sua Beatrice;²⁸ et si uirum acceperit, habeat suum sponsaliciu quod dedit ei ad diem nuptiarum omnibus diebus uite sue, post obitum uero eius reuertatur illud sponsaliciu Beatrice²⁹ filie sue uel ad eius filios. Et si filia sua Beatrix obierit sine infante de legitimo coniugio reuertatur iamdictus honor quem ea dimisit Rimballo³⁰ fratri suo. Si uero filia sua Beatrix et frater suus Riamballus obierint absque infantibus de legitimo coniugio, reuertatur omni suus honor Raimundo Ademari consubrino suo et Gilaberto nepoti eius equaliter.

¹⁷ proprium perpetuum / ¹⁸ adiacentiis / ¹⁹ inueductibus / ²⁰ absque / ²¹ garnimento / ²² militie / ²³ Cerveriano / ²⁴ honorem alodem / ²⁵ quam / ²⁶ habebat abrevat / ²⁷ quem om. / ²⁸ Beratrice / ²⁹ Beratrice / ³⁰ Riamballo.

Recognouit et laudauit Raimundo Ademari consubrino suo omnes suos dretaticos quos habere debebat in alodio Umberti aui sui quos ei clamabat. Si autem filia sua Beatrix obierit sine infante de legitimo coniugio, suum honorem de Funuliariis qui fuit Petri Bernarde³¹ dimisit Guillelmo de Uultrera³² et Bernardo nepoti eius equaliter. Dimisit Sancto Iacobo de Gallicia VIII morabatinos et Sancto Petro de ipsa Circhata³³ IIII morabatinos.

Hoc totum ita produxit predictus testator et in tabulis cereis scriptum propria manu firmavit VII kalendas iunii anno XIII regni regis Ledouici iunioris. Postea, coram nobis supradicti testibus et aliis pluribus idoneis uiris qui ibi aderant, fecit afferri suum testamentum eodem modo ut supradictum est scriptum, quem laudauit et pergameno translatum propria manu firmavit et nobis et aliis testibus firmare mandauit, et hoc³⁵ IIII°. kalendas iunii eodem anno supradicti regis et post obitum suum stare mandauit. Deinde in grauicente langore discessit ab hoc seculo II kalendas iunii et eodem anno, inmutata sua uoluntate³⁶ nobis scientibus. Hanc igitur ipsius testatoris ultimam uoluntatem, nos prescripti testes sicut uidimus et audiuimus et presentes adfuimus,³⁷ sic coram sacerdotibus et iudice et aliis testibus in prescripto altari ueram esse iurando confirmamus³⁸ per super adnexum iuramentum in Domino.

Late condiciones kalendas iulii anno XIII⁹ regni prefixi regis.

S^xnum Gilaberti de Crudilis.

S^xnum Guillelmi Oliuarii, nos huius rei testes et iuratores.

S^xnum Guillelmi de Sancto Mauricio.

S^xnum Guillelmi Arnalli de Uilacolumbe.

S^xnum Arnalli de Furciano.

S^xnum Raimundi de Gausés.

S^xnum Geralli de Basilia.

S^xnum Berengarii de Mata.

S^xnum Paleti.⁴⁰

S^xnum Guillelmi presbiterii.

Iosep presbiter ^x

S^xnum Carbonellis serui pauperum, nos qui sacramento adsumus.

(Senyal) Mironis iudicis.

³¹ Bernardiis / ³² Vultresa / ³³ Cerchada / ³⁴ Lodovici / ³⁵ hoc laudare / ³⁶ uoluntate sua *transp.* / ³⁷ adsumus / ³⁸ confirmando / ³⁹ xiv / ⁴⁰ Peleti.

Raimundus presbiter qui hoc rogatus cum literis rasis et superpositis et emendatis, die et anno quo su (*senyal*) pra.

Sigñum Ferrarii Dalmacii subdiachoni notarii Sancti Celedonii, qui hoc translatum fideliter translatauit v kalendas nouembris anno Domini millesimo cc xli° cum literis rasis et emendatis in linea xxiª et in xlª die et anno quo supra.

Arxiu Històric d'Arenys de Mar, *Batllia*, perg. 18. (Text).

Arxiu Històric d'Arenys de Mar, *Cartoral de la Comanda de Sant Joan de Jerusalem a Sant Celoni*, MS. 638, n.º 1 (collacionat).

III

Barcelona, 23 juliol 1151.

Hoc est iudicium quod datum est in curia dompni Raimundi comitis Barchinonensis, Dertosae, Ylerdeque marchionis et Aragonensium principis ac Prouincie ducis, super querimoniis et responsis fratrum Ospitalis Iherosolimorum et Reamballi fratris Guilielmi Umberti de Basilia, de controuersia que erat inter eos de diuisione et particione honoris Montis Signi, quem uidelicet honorem prelibatus Guilielmus Umberti in uita sua, eum auctoritatis sine instrumentis, prescripti Ospitalis fratribus diligenter tradidit, et postmodum moriens in testamento suo iamdicto Ospitali euidenter assignando confirmauit.

Auditis utriusque partis rationibus et scripturarum perlectis instrumentis et diligenter uentilatis atque discussis, quia pars Reamballi recognouit in iure quod domus Ospitalis debebat habere medietatem tocius honoris Montis Signi, et quia Reamballus in asercione sua dicebat se deceptum fuisse prius in diuisione prefati honoris Montis Signi, postmodum in difinizione quam frater eius Guilielmus Umberti ab eo extorserat, et quia Guilielmus Umberti in testamento suo recognouit Reamballo fratri suo testamentum Umberti patris eorum et Reamballi auunculi eorundem, sicuti prephatus Guilielmus Umberti et Reamballus eius frater sibi ad inuicem iurauerant.

Ex precepto iamdictis comitis iudices, domnus uidelicet Bernardus Terraconensis archiepiscopus et sancte Romanae Ecclesiae legatus, ac uenerabiles Guilielmus Barchinonensis, Petrus Ausonensis episcopi, Bernardus abbas Sancti Felicis Girundae, Arnallus de Lercio, Raimundus Uillaemulorum, Berengarius de Turrerubea et Raimundus de Podioalto, hi omnes unanimiter conuenientes, iuste et legaliter iudicauerunt quod prelibatus Reamballus faciat duas partes de omni honore Montis Signi qui fuit Umberti patris sui et Ream-

balli auunculi eius, tam de alodiis quam de feuis siue baiuliis, et fratres Ospitalis accipiant quam elegerint. Si uero Reamballus huiusmodi diuisionem facere noluerit, sepedicti Ospitalis fratres prenotatam diuisionem nichilominus faciant et Reamballus accipiat quam uoluerit. Et si quid ab utroque fratre Reamballo scilicet et Guilielmo Umberti de iamdicto honore distractum seu quolibet modo donatum uel alienatum est, totum ab utraque parte in comune redigatur et, ut iudicatum est, per medium diuidatur. Omnisque iamdicta diuisio sit facta ex omni parte sine fraude et dolo et sine enganno.

Dato iudicio Barchenone in palacio comitis supradicti in presencia eius et aliarum nobilium personarum tam clericorum quam laicorum ibidem pariter asistencium, xº kalendas augusti anno ab Incarnacione Domini millesimo cº lº iº.

S ✠ RAIMUNDI COMES

S ✠ gnum Guilielmi Barchinonensis episcopi ✠

(*Monograma*) Bernardus abbas Sancti Felicis Gerunde.

Petrus Dei gracia Ausonensis episcopus S(*ub*)S(*cribo*)

S ✠ num Arnalli de Lercio. S ✠ um Raimundi de Uilademulis. S ✠ num Berengarii de Turrerubea. S ✠ num Raimundi de Podialto, qui suprascriptum iudicium iudicauerunt et propriis manibus super subscripserunt et subsignauerunt.

S ✠ num Poncii scribae qui hoc uissione comitis scripsit et propria manu firmauit die annoque prefixo.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX

Arxiu de la Corona d'Aragó, *Pergamins de Ramon Berenguer IV*, n.º 237.

IV

Lleida, 17 d'abril de 1157.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX¹

Ad notitiam cunctorum producere uolumus: Qualiter diu est acta contencio inter Reamballum fratrem Guillelmi Umberti de Basilia et fratres Iherosolimitani Ospicii, super honore Sancti Celedonii et Montis Signi, quem honorem prescriptus Guillelmus Umberti prefato Ospitali Iherosolimitano in suo testamento dimisit, et isdem Reamballus, post mortem Guillelmi Umberti, iamdictum honorem prenominato Ospitali paterna uoce contendebat et inquietabat. Tandem uero, post plurimas querimonias et contenciones ac placita que diu inter se agitaauerant, uenerabilis Prior Ospitalis Sancti Egidii, Guixardus Eimericii, cum fratribus Ospitalis et Reamballus iam dictus cum amicis suis, ante presenciam dompni Raimundi Barchinonensium comitis Aragonensium principis conuenerunt, et in manu ipsius pacti sunt se stare laudimio, ordinacioni et disposicioni predicti uenerabilis comitis et eius curiae de omnibus controuersiis, querimoniis et contencionibus que inter eos tunc temporis agitabantur. Sic que laude et consilio prephati comitis ac plurimorum curiae suae uirorum nobilium, tam clericorum quam laicorum, pari uoto, ad firmam pacem et stabilem concordiam amicabiliter deuenerunt.

Laudauit prelibatus comes cum sapientibus et nobilibus curie siue baronibus, uidelicet Berengario archiepiscopo Narbonensi et cum episcopis scilicet Barchinonensi, Ausonensi, Hilerdensi ac Neumausensi, et uenerabili Petro de Rouera tunc in Ispanie partibus Milicie Templi magistro, et Raimundo de Podio Alto, ac Berengario de Turre Rubea, necnon et Raimundo Uille Mulorum, plurimisque nobilibus uiris, quod iam dictum Ospitale habebat totam uillam Sancti Celedonii cum omni parrohechia Sancti Martini de Pertegaz² potenter et integriter, cum omnibus terminis et pertinenciis suis, et cum ingressibus et regressibus suis, cum aquis aquarum decursibus, molendinis et molendinariis, cum regs et capud regos, cum resclosis et glebanis, et petris, et lignis, cum paschuis, pratis, siluis et garricis, et cum omnibus adempamentis omni usui hominum et animalium necessariis, similiter cum omnibus iam dictam uillam Sancti Celedonii et supradictam parrohechiam Sancti Martini inhabitantibus, uel undique conuenientibus qui modo ibi sunt uel in antea erunt uel conuenierint, simulque cum omnibus suis pischacionibus et uenacionibus uniuersis, et cum nemoribus et lignis eorum usibus necessariis, si-

¹ Part inferior d'aquest rengle de lletres.

² Les restes de l'antiga església de Pertegaz són fora del nucli urbà de Sant Celoni, al lloc conegut per Rectoria vella.

mulque cum omni honore quem Guillelmus Umberti et aliquis per eum quoquo modo intra terminos Sancti Martini de Pertegaz habebat. Et hoc totum habeat predictum Ospitale per alodium proprium, liberum et francum, ad omnem uoluntatem suam faciendum, exceptis decimis quas Reamballus et milites per eum habent infra terminos iam dictos ipsius parrohechie Sancti Martini de Pertegaz per Barchinonensem episcopum.

Insuper habeat Ospitale prephatum mercatum³ Sancti Celedonii per alodium Franchum et liberum, ad omne uelle suum perficiendum, cum omnibus igressibus suis atque regressibus, cum omnibus usaticis et censibus, et eximentis et leudis, atque iusticiis et districtis, ac mandamentis omnium hominum in eodem mercato existencium; et omnes homines ad predictum mercatum peruenientes, tam uiri quam mulieres, sint ex parte Reamballi et suorum hominum ac successorum eius, cum omnibus eorum rebus, securi et salui, sub custodia et defensione Reamballi et successorum eius, tam in redeundo quam in eundo. Et si homines iam dicti Reamballi, uel successorum eius, in iam dicto mercato aliquid alicui forifecerint, distringat eos baiulus Ospitalis facere directum tam hominibus Ospitalis quam eis quibus forifecerint, et habeat inde iusticiam suam sine marrimento uel contradicto Reamballi et successorum eius.

Et habeat prephatum Ospitale ipsam uineam quam tenet in termino de Uilardel⁴ iuxta aquam de Tordera per alodium proprium, simul cum ipsas taschas de Sancta Petronila, que sunt in parrohechia Sancti Stephani de Ualle Ollofredi,⁵ quas tenet Ospitale prescriptum.

Laudauit etiam sepedictus comes quod Reamballus pachet Arnallum de Bello Loco et Gerallum de Chorro, de illa fabrica ipsius parrohechie Sancti Martini de Pertegaz quam habebat per Guillelmum Umberti, ita ut supradicti milites diffiniant per alodium, cum carta diffinicionis, sine engan supradictam fabricam iamdicto Ospitali. Et ipsum Ospitale habeat predictam fabricam semper in dominio, cum omnibus usaticis et eximeritis suis, ad omnem suam uoluntatem inde perficiendum, sine uinculo alicuius persone.

Laudauit iterum ut quicumque milites habeant uel teneant feuum de alodio Montis Signi infra terminos parrohechie Sancti Martini de Pertegaz, teneant illud per iamdictum Ospitale et seruiant ei.

Item laudauit quod Reamballus pachet sororem Petri Romeu et

³ Es la referència documentada més antiga sobre el famós mercat de Sant Celoni.

⁴ Veïnat de Vilardell al SO de Sant Celoni. Tingué la parròquia de Sant Llorenç de Vilardell i la seva demarcació fou una *quadra* depenent del Castell de Montclús.

⁵ La vall d'Olzinelles.

infantes eius ac uirum suum Berengarium Sancti Andeoli de LX pernis quas ipsa aclamabat se debuisse habere per feuum in uilla Sancti Celedonii per uocem patris ac fratris sui Petri Romeu, ita ut ipsa domina cum infantibus suis et uiro difiniat per alodium iamdictas pernas prephato Ospitali per cartam diffinicionis sine engan, ad omnes uoluntates suas faciendum.

Laudauit etiam quod Ospitale habeat totum ipsum honorem per alodium quem Arnallus Arberti de Terrades habuit et tenuit per seniore[m] Montis Signi in Terrades⁶ uel ubique, cum omnibus pertinentiis suis, et Reamballus redimat predictum honorem et reddat eum Ospitali solide et libere cum omnibus ingressibus suis et egressibus et cum omnibus hominibus ibidem permanentibus, ad uelle Ospitalis perficiendum.

Item laudauit quod Ospitalis habeat mansum de Richer⁷ cum omni honore super alodium qui est infra terminos Sancti Andree de Ualle Gurgina, et Sancte Eulaliae de Tapeolis,⁸ et Sancti Stephani de Ualle Ollofredi, in loco qui dicitur Pradels,⁹ cum omnibus terminis et pertinentiis suis ad omne uelle suum in complendum.

Laudauit etiam quod omnes homines Sancti Celedonii et tocius parrohechie de Pertegaz qui modo ibi sunt uel in antea erunt, habeant libere adempramentum, tam de paschuis quam de lignis et de ceteris omni usui hominum et animalium necessariis, sine uinculo uel blandimento ullius uiuentis, per totum honorem Montis Signi, sine alicuius contrarietatis obstaculo; et similiter habeant paschura in toto Monte Signo uniuersis animalibus suis et pecoribus cunctis et in aliis solitis locis, et habeant ibi uenaciones et glands et ligna, tam ad comburendum quam ad domos construendas, siue ad omnia opera uel negocia que uoluerint facere tam prephati Ospitalarii quam homines eorum imadicti, sine blandimento uel impedimento et aliquo seruicio ullius persone, et habeant suos introitus et exitus liberos et expeditos ad extrahenda et deferenda ligna que uoluerint de ipso monte et nemore, tam ad mare quam ad alia loca, absque alicuius impedimenti obstaculo.¹⁰ Et Reamballus atque homines sui habeant in iamdicto Monte Signo similes adempriuos per feuum Ospitale imadicti. Si qua ligna uel arbores de predicto monte uel nemore alicui uenderit faciant hec baiuli Ospitalis, similiter Reamballi, et

⁶ Subsisteix el topònim a O de Sant Celoni.

⁷ Possiblement vol dir Ricós, del terme de Vallgorguina.

⁸ Subsisteix la capella de Santa Eulàlia de Tapioles a Vallgorguina, patrimoni de la casa Pradell.

⁹ Probablement el mas Pradell de Dalt, a Vallgorguina.

¹⁰ Per arribar a la platja des del Montseny, calia prendre el camí de Collsacreu fins Arenys, que es trobava dins del terme del castell de Montpalau pertanyent a Riembau Umbert,

quod inde acceperint diuidant per medium sine aliqua fraude utriusque partis.

Preter hec superius scripta, laudauit comes cum curia sua quod Reamballus habeat et accipiat per manum dispensatoris pauperum Ospitalis, tam ipse quam ex proienies, per feuum ipsum castrum de Achutis,¹¹ et castrum Mireuallis,¹² cum ipso Monte Signo,¹³ cum omnibus eorum alodiis, cultis uel eremis, et cum terminis eorum et pertinenciis similiter, cum omni alodio quod Guillelmus Umberti et aliquis per eum habebat in parrohechia Sancti Iuliani Montis Signi et Sancte Marie de Losoriis¹⁴ et Sancti Marciale,¹⁵ et Sancte Susanne,¹⁶ et Sancti Stephani de Costa,¹⁷ et Sancti Christophori de Folgariis,¹⁸ et Sancti Iohannis de Campinis,¹⁹ tam paschua quam nemora, quam aquas, quam siluas, quam garrigas, quam mansi, culti uel eremi, cum censibus et usaticis, que omnia fuere alodium Guillelmi Umberti. Et ipse Reamballus et eius proienies faciat inde dominium Ospitali iam dicto et securitatem fidelitatis per sacramentum supradicto dispensatori Ospitalis, illi scilicet qui prior Ospitalis in terra comitis Barchinonensis extiterit. Et habeat Ospitale prephatum ipsum mansum de Duobus Riuis²⁰ cum omnibus pertinenciis suis quem tenet Ermen-gaudus per uocem uxoris suae in parrohechia Sancti Stephani de Palacio²¹ quem ipse dederit iamdicto Ospitali.

Laudauit iterum ut, si forte, quod absit, homines Ospitalis comorantes in uilla et parrohechia Sancti Martini de Pertegaz non dederint decimas baiulis militum Reamballi, baiuli Ospitalis distringant ipsos homines es decimas dare, et nullus alius eos distringat nisi ipsi Ospitalarii aut eorum baiuli.

Facta uero predicta laudacione a comite et eius curia, laudauit inclitus comes quod supradictus prior cum fratribus suis Ospitalis Iherosolimitani et etiam Raimundus magister Ospitalis, si uenerit, diffiniant supra nominato Ospitali Reamballo et suis sueque proie-

¹¹ Sobre l'exacta situació del castell de les Agudes, no n'hi ha cap seguretat, degut a la manca de restes prou precises; sembla que era molt a prop del cim.

¹² El seu emplaçament és completament desconegut i no resta ni el topònim.

¹³ Parròquia de Sant Julià de Montseny, avui integrada al Municipi de Montseny.

¹⁴ Parròquia de Santa Maria de Lliors, ja al bisbat de Girona, actualment del terme d'Àrbúcies. Poc després passà a la jurisdicció de Montsoriu (batllia de n'Orri).

¹⁵ El monestir de Sant Marçal de Montseny.

¹⁶ Santa Susanna no fou pròpiament parròquia.

¹⁷ Sant Esteve de la Costa de Montseny, avui agregat de Montseny.

¹⁸ Avui Fogars de Montelús.

¹⁹ Campins.

²⁰ Mas aleshores situat al terme de Sant Esteve de Palautordera, prop de la confluència del riu Tordera i la riera de Vallmanya.

niei totum alium honorem superius non scriptum quem contingebat eos habere per uocem Guillelmi Umberti olim defuncti, et omnes fructus et malas exactiones tocius supradicti honoris, absque enganno et ullo retentu, ad alodium sui et ad uoluntatem suam ex inde peragendum, excepto hoc quod Ospitale laudacione comitis et curiae suae sibi retinuit, sicut superius scriptum est laudatum. Et Reamballus similiter diffiniat predicta omnia prephato Ospitali sine enganno.

Ego igitur iamdictus Reamballus, consilio et uoluntate amicorum meorum et hominum, laudo deffinio et euacuo et derelinquo grato animo et spontanea uoluntate iamdicto Iherosolimitano Ospitali et fratribus cunctis presentibus et futuris totum supra scriptum honorem per alodium liberum franchum ad omnem uoluntatem suam faciendum, quem honorem prelibatus comes Barchinonensis et curia eius laudauit domui Ospitalis habere perpetim ac possidere, uel aliquibus per eosdem fratres Ospitalis, quibuscumque sint locis, sicut superius scriptum est et laudatum sine uestro enganno et absque aliqua reseruacione et sine ulla uoce inibi a me uel a meis ullomodo retentu, et accipio per manum magistri Ospitalis et fratrum suorum, sicut superius scriptum est, totum supra nominatum feuum de Monte Signo, scilicet de Achutis castrum cum alodiis et pertinentiis suis et castrum Mireuallis cum alodiis et pertinentiis suis siue nemoribus et cetera alodia que sunt in predictis parrohechiis Montissigni, sicut superius est scriptum et laudatum, et conuenio me uobis inde esse fidelem sine uestro engan, et mea proienies post me similiter faciat uobis uel successribus uestris, sicut ego facio, hominaticum et securitatem fidelitatis per sacramentum. Et ut hoc firmissimum robur obtineat impono dominum meum Raimundum comitem Barchinensem fideiussorem atque tutorem qui prescripta omnia faciat semper teneri firmiter atque compleri et inuiolata seruari, sicut superius scripta sunt et laudata, tam in se quam successores eius post eum.

Simili modo, ego Guixardus Aimerici prior Ospitalis Sancti Egidii, una cum fratribus meis asensu et uoluntate Raimundi Iherosolimitani Ospitalis magistri et fratrum suorum consilio et laudacione, domini comitis supra scripti et curiae sue supra scriptorum nobilium uiro- rum, laudamus, difinimus, pacificamus et euacuamus tibi Reamballo et proieniei tuae post te totum ipsum honorem quem cum Guillelmo Umberti fratre tuo diuiseras et in uita tua tenueras, scilicet castra et alodia et cetera eisdem castris pertinencia, sine ulla reseruacione et sine ulla uoce a nobis uel a nostris ullomodo ibi retenta ad omnem uestram uoluntatem faciendum sine alicuius contrarietatis obstaculo, exceptis his omnibus que comes et curia eius laudauit iam dicto Ospitali habendum. Et concedimus ac damus tibi ipsum feuum et tue proieniei ad seruicium et fidelitatem iamdicti Ospitalis et omnium fratrum qui modo sunt uel erunt, sicut supra scriptum est et laudatum a comite et curia sua.

Si que uero persona contra hanc laudacionis et diffinicionis scriptura uenerit ad irrumpendum non ualeat, set xx libras auri purissimi principi soluat et postmodum presens laudacionis ac diffinicionis scripturam firma stabilisque permaneat in perpetuum.

Quod est actum xv kalendas may apud Ilerdam ciuitatem, anno ab Incarnacionis Domini millesimo c l vii.

S^xnum Reamballi supra scripti qui supra scripta omnia laudo et firmo et testes firmare rogo.

S^xnum Iusiane uxoris eius.

S^xnum Petri de Sancta Eugenia.

S^xnum Guillelmi de Bello Loco.

S^xnum Guixardi Eimerici prior Ospitale Sancti Egidii qui supra scripta omnia laudo et firmo et testes firmare rogo.

S^xnum Poncii de Durfort fratris Ospitale.

S^xnum Ferrarii fratris Ospitale.

S^xPetri de Monte Lauterio, capellani Hospitale.

S^xnum Raimundi magistri Hospitale Iherosolimitani.

S^xRAIMUNDI COMES.

Nemuasensi episcopus A.

S^xignum Guillelmi Barchinonensis episcopi.

Petrus Ausonensis episcopus s(ub)s(cribo).

Mironis iudicis.

Ego Berengarius Dei gratia Narbonensis archiepiscopus, Apostolice Sedis legatus laudo et firmo.

S^xnum Bernardi Marcucii.

Sig^xnum Bernardi Urgellensis episcopi.

Signum Guillelmi Ilerdenssis episcopi.

Guilmus Sancti Felicis abas.

(Signe) Petrus Borrelli sacrista et iudex.

S^xnum Guielmi Raimundi Dapiferi. S^xnum Guielmi de Castro Uetelo. S^xnum Raimundi de Podio Alto. Sig^xnum Berengarii de Turre Rubea. S^xnum Raimundi Uille Mulorum.

S^xnum Petri Bertrandi de Bellog. S^xnum Guielmi de Ceruaria.

Iuro ego Reamballus filius Sancie femine predicto Ospitali Iherosolimitano et fratribus Ospitalis in manu Guixardi prioris quod, de ista ora in antea, fidelis ero Ospitali Iherosolimitano et fratribus ipsius de supra scripto honore quem per eos accipio et teneo per

feuum et quod definicionem quam ei feci de alio predicto honore fideliter ac firmiter tenebo et atendam, et si forte, quod absit, aliquid in fractum fuerit aliquando ab aliquo meorum hominum, ego faciam plenarie redirigi et emendari predictis fratribus Ospitalis infra xxx dies quibus a ipsis fratribus uel eorum nunciis comonitus fuero. Sicut superius scripta sunt omnia sic tenebo et atendam per hec sancta IIII^{or}. Euangelia. Facto sacramentale eodem die et anno quo carta superior est scripta.

S(senyal)num Poncii scribe qui hoc rogatus scripsit die et anno prescripto. Superpositis literis in linea xxviii.

Arxiu Ducal de Medinaceli (Sevilla), *Fons del patrimoni de Catalunya*, llig. 13, pergami 68.